

Coolia 32(4), oktober 1989

NIEUWE EN ZEER ZELDZAME NEDERLANDSE LEPIOTA-SOORTEN. IV

P.H. Kelderman, Herkenbroekerweg 3, 6301 EG Valkenburg a.d. Geul.

SUMMARY

The collection described in Coolia 31(1) as *Cystolepiota adulterina* turned out to be *C. hetieri* according to the microscopical characters. So *C. adulterina* is not yet found in the Netherlands.

A comparison is made between *Lepiota ventriospora* var. *ventriospora* and var. *fulva*. Differences are to be found in the colour of the velum (esp. in young specimens), the size and shape of the spores and in the cheilocystidia.

Rectificatie

In Coolia 31(1) werd door mij een *Cystolepiota adulterina* aan U voorgesteld. Onderzoek van het beschreven materiaal door Else C. Vellinga (Rijksherbarium, Leiden) wees echter uit dat de microscopische kenmerken geheel overeen kwamen met die van *C. hetieri*. Alleen het uiterlijk van de paddestoel doet zeer sterk aan *C. adulterina* denken.

De microscopische verschillen tussen beide soorten zijn de volgende: bij *C. adulterina* steekt het buikige deel van de cheilocystiden niet buiten de basidiën uit; dit is wel het geval bij *C. hetieri*. Verder zijn de sporen van *C. adulterina* veel slanker dan die van *C. hetieri*, nl. $Q_{gem} = 2.4$ voor *C. adulterina* en 1.8-2.15 voor *C. hetieri*. Na overweging werd toch besloten het Limburgse materiaal *C. hetieri* te noemen; de microscopische kenmerken geven hier dus de doorslag.

De twee variëteiten van *Lepiota ventriospora* van de mijnsteenstort "Hendrik" te Brunssum.

In de onlangs verschenen aanvulling op de Standaardlijst (Arnolds et al., 1988), wordt o.a. opgenomen *Lepiota ventriospora* D.A.Reid var. *fulva* M.Bon. Dit naar aanleiding van onze opgaven van 1981. Helaas worden niet die kenmerken onder N.B. opgesomd die een duidelijke scheiding tussen de twee variëteiten mogelijk maken. Dit was voor mij de aanleiding om de aantekeningen van de vondsten van de twee variëteiten nog eens door te nemen. Ook herinnerde ik mij een artikel van D. Tjallingii-Beukers (1983), waarin o.a. de problematiek rond *L. ventriospora* wordt beschreven.

In de literatuur wordt niet veel vermeld over var. *fulva*. Bon (1974) beschrijft deze variëteit slechts summier. Duidelijk is dat de macroscopische verschillen voornamelijk liggen in de kleur van het velum, en dan alleen in een bepaald ontwikkelingsstadium van de vruchtlichamen, zo blijkt nu. Var. *ventriospora* heeft gele velumvlokjes, en var. *fulva* roze-rossige. Dit verschijnsel is reeds door Bresadola (1927) beschreven. Nergens wordt echter vermeld wat de kleur van de velumvlokjes in jonge toestand is. Juist dit laatste is naar mijn idee zo belangrijk. Bij de vondsten van var. *fulva* van de mijnsteenbergen is dat in jonge toestand absoluut wit, bij ouder worden geleidelijk verkleurend naar oker tot okerbruin tot op het laatste met roze tot rossigbruine tinten, dus nooit (helder)geel zoals bij var. *ventriospora*. Verwisseling kan plaats vinden wanneer de eerste variëteit in de 'okerfase' is, oker is immers een soort geel.

Daar macroscopische kenmerken niet altijd doorslaggevend zijn, zoals hierboven aangegeven, ben ik op zoek gegaan naar microscopische verschillen.

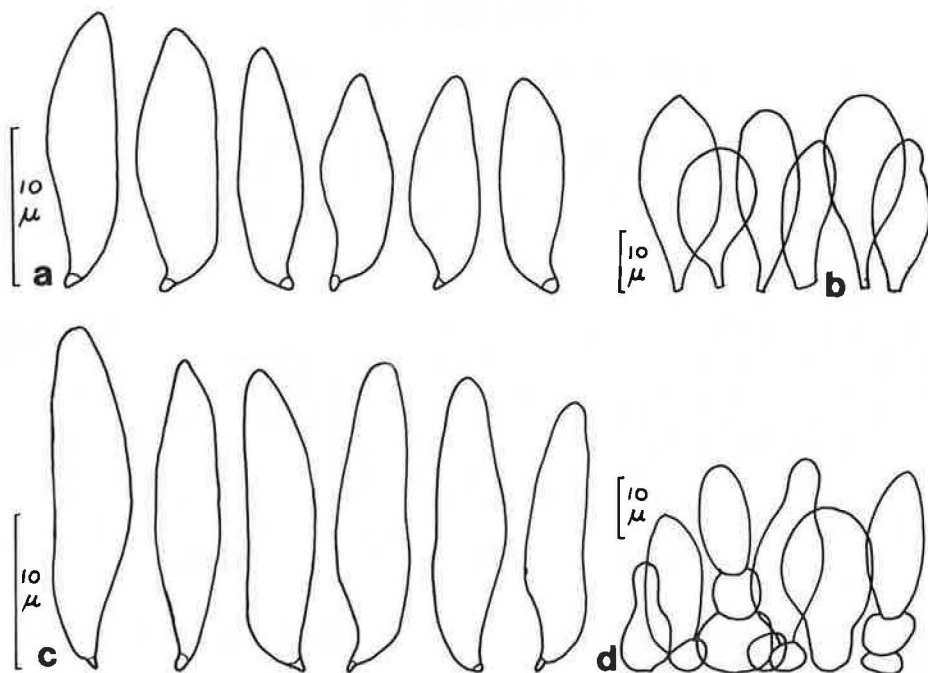

Fig. 1. *Lepiota ventriosospora* var. *ventriosospora*: a: sporen; b: cheilocystiden. *Lepiota ventriosospora* var. *fulva*: c: sporen; d: cheilocystiden.

De verschillen in sporelengtes, zoals opgegeven door Bon (1981), nl. tot 18(22) μ m voor de typevariëteit en 18-20(22) μ m voor var. *fulva*, worden uiteraard ook in het materiaal van de steenberggen aangetroffen. Maar de sporen van var. *fulva* zijn gemiddeld langer en slanker en hebben vaak een iets holle rug (zie ook fig. 1c) en meten (17-)18-22(-24) $\times$ (4-)4,5-5,3(-5,8) μ m; meer dan 25 % van de sporen is langer dan 20 μ m. De sporen van var. *ventriosospora* zijn (12,5-)14,5-18,5(-20,5) $\times$ (4,4-)4,8-5,0(-6,2) μ m (zie fig. 1a), meest met een diepere indeuking boven de apiculus dan bij var. *fulva* en zo sterker op de sporen van *L. clypeolaria* gelijkend. Ongeveer 5,5 % van de sporen is hier langer dan 20 μ m. Echter, er kunnen ook bij deze laatste variëteit enkele zeer lange (tot 25 μ m) sporen aanwezig zijn. Van beide variëteiten zijn 50 sporen gemeten van het steelvelum. De lengtebreedteverhouding van de sporen geeft nog meer informatie: 3,8-4,8 voor var. *fulva* en 3,0-3,5 voor var. *ventriosospora*. Met nadruk wil ik echter wijzen op het feit dat deze cijfers niet absoluut hoeven te zijn, maar alleen op vondsten van de mijnsteenberggen van toepassing zijn. In het verleden is gebleken dat de sporematen van vondsten daar gedaan nog wel eens afwijken van die van andere vindplaatsen.

Een ander verschil valt waar te nemen aan de vorm van de cheilocystiden. Bon (1974 en 1981) beschrijft deze cystiden van var. *fulva* als "pluricloisonné" en zelfs misvormd, en doelt blijkbaar hierbij op de afgebeelde septaties nabij de basis van de cystiden. De vorm van de cystiden bij de vondsten van de steenstorten van var. *fulva* is tamelijk variabel (zie fig. 1d) en de elementen rusten op vaak meercellige bolvormige elementen; bij volgroeide oudere exemplaren en in exsiccaten is dit vaak moeilijk waarneembaar. De cheilocystiden van var. *ventriosospora* staan niet op zulke elementen (zie fig. 1b). Het zou mij zeer interesseren om te weten of het materiaal van de IJsselmeerpolders, wat afgaand op de beschrijving van Tjallingii-Beukers (1983) wel var. *fulva* moet zijn, eveneens deze typische cheilocystiden heeft.

Bon (1981) geeft voor var. *ventriosospora* aan dat deze geen korte elementen naast de langere in de hoedhuid zou hebben. Zelf vond ik echter bij beide variëteiten korte elementen. De lange hoedhuidselementen van var. *fulva* zijn bovendien vaak nog voorzien van 1 tot 3 septa.

Ook aan de exsiccaten kan men nog verschillen waarnemen: de kleur van de lamellen is dan bij var. *fulva* boter- tot maisgeel met iets roze tint (Methuen 4A5/6 met iets roze), en bij de var. *ventriosospora* ongeveer abrikooskleurig (5B6- 5C6).

Tot slot een overzicht van de verschillen tussen beide variëteiten, zoals geconstateerd bij de vondsten van de mijnsteenbergen.

Hoedkleur	var. <i>fulva</i> centrum donker kastanjebruin tot kaneelkleurig, naar rand lichtbruin tot beige bruin	var. <i>ventriosospora</i> kastanjebruin tot kaneelkleurig, naar rand lichter: van geelbruin tot oranjebruin cremebeige tot zelfs lichtbruin
Ondergrond	roomkleurig	witachtig tot geler dan room
Lamellen	wit tot roomkleurig	eerst witachtig roomkleurig tot duidelijk geel (citroen?)
Velum	eerst wit, overgaand naar okerachtig tot bruin met roze tinten	witachtige tot gelige vezels op goud- tot strokleurige ondergrond
Steeltop	creme-roomkleurig, vaak met vleestint	geelbruine tinten op middelbruin tot oranjebruine goudkleurige tinten
Steelbasis	als hoedrand en met kleur velum op creme-vleeskleurige tot ± zalmkleurige ondergrond	wit met gele tint, in steelcortex goud- tot oranjebruin
Vlees	wit-roomkleurig, in steelcortex bruinbeige	geen tot zwak zoet tot iets raapachtig
Geur	geen tot onaangenaam zoetig tot ± als <i>Cystoderma carcharias</i>	(12,5-)14,5-18,5(-20,5)
Sporen	(17-)18-22(-24) x (4-)4,5-5,3(-5,8) µm, Q=3,8-4,8	x (4,4-)4,8-5,0(-6,2) µm, Q=3,0-3,5
Cheilocystiden	20-30 x 9,5-17(-19) µm	15-40 x 12-17 µm

Evenmin als Tjallingii-Beukers (1983) kan ik beoordelen of de gele variëteit gebonden is aan naaldbos, noch of de andere typisch is voor loofbos zoals Bon (1981) suggereert. De mijnsteenbergen bevatten veel resten van naaldbout, gebruikt voor de mijngangen, maar zijn met verschillende boomsoorten begroeid.

Var. *fulva* stond samen met *Lepiota felina* en *Hebeloma mesophaeum* onder *Salix* en *Betula* tussen diverse soorten mos, Akkerdistel en Basterdwederik. De bodem had een pH van 4-5.

De gele variëteit werd eveneens onder Berk verzameld, maar ook onder *Larix*.

Tot slot wil ik de heer W. Simons bedanken, die steeds de ondankbare taak op zich nam notities over de oecologie te maken.

De volgende collecties werden voor de vergelijking gebruikt:

Lepiota ventriospora var. *ventriospora*: 26 sept. 1981, herb. P.H. Kelderman 1503; 4 sept. 1982, P.H.K. 1524.

Lepiota ventriospora var. *fulva*: 25 september 1981, P.H.K. 1517 en 27 aug. 1982, P.H.K. 1530; alle collecties van de steenstort van de Mijn "Hendrik" te Brunssum.

LITERATUUR

- Arnolds, E., Jansen, E., Keizer, P.J. & Veerkamp, M. (1988). Standaardlijst van Nederlandse macrofungi. Supplement 1.
 Bon, M. (1981). Clé monographique des "Lépiotes" d'Europe (=Agaricaceae, Tribus Lepioteae et Leucocoprineae). Doc. mycol. 11(43): 1-77.
 Bon, M. & Chevassut, G. (1974). Agaricales de la région "Languedoc-Clevenes". (3ème partie). Doc. mycol. 15: 1-35.
 Bresadola, G. (1927). Iconographia mycologia 1.
 Kelderman, P.H. (1988). Nieuwe en zeer zeldzame Nederlandse *Lepiota*-soorten (I). Coolia 31: 12-17.
 Möller, F.H. (1957-58). Two *Lepiota*-species hitherto misinterpreted in Denmark. *Lepiota adulterina* sp.n. and *L. hetieri* Boud. Friesia 6:20-25.
 Tjallingii-Beukers, D. (1983). Notities uit de IJsselmeerpolders (I). Coolia 26: 1-7.

Coolia 32(4), oktober 1989

DE EXCURSIES IN 1988

Elisabeth Jansen, Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Kemperbergerweg 67,
6816 RM Arnhem

SUMMARY

In 1988 the Dutch Mycological Society organized 25 1-day forays and a weekend. In 51 localities the macrofungi were taken up and all together 964 species were found. Rare or interesting taxa and species new for the Dutch flora are separately mentioned or briefly discussed.

Het verslag over de excursies in 1987 (Coolia 31 (4), oktober 1988) heeft verschillende reacties uitgelokt. De presentatie van een totaal overzicht van alle gevonden soorten wordt als